

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องสารในพาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสารในพาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. 2544 โดยวิเคราะห์ในด้านองค์ประกอบของสาร คือ เนื้อหาสาร การจัดสาร และรหัสสาร ในบทนี้จะสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ ได้รวบรวมโปสเตอร์ที่พิมพ์โดยหน่วยงานในส่วนกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข 7 หน่วยงาน คือ กรมการแพทย์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กรมสุขภาพจิต กรมอนามัย กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ คณะกรรมการอาหารและยา และสำนักปฏิรูปเพื่อสุขภาพ รวมจำนวนโปสเตอร์ทั้งหมด 92 แผ่น

สรุปผลการวิจัย

1. เนื้อหาสาร

เนื้อหาสารในพาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข จำแนกเป็น 7 เรื่อง ตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ยาเสพติด โรคติดต่อ สุขภาพจิต อาหารและยา อนามัยเจริญพันธุ์ การปฏิรูประบบสุขภาพและอุบัติเหตุ โดยเนื้อหาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับภารกิจหลักของกระทรวงสาธารณสุขในด้านการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพ มีบางส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล แต่ไม่พบพาดหัวโปสเตอร์ที่สอดคล้องกับภารกิจการฟื้นฟูสุขภาพ เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ มีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้เป็นพฤติกรรมสุขภาพที่เป็นผลดีต่อสุขภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงหรือหยุดยั้ง ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพกาย เช่น ยาเสพติด โรคต่าง ๆ โดยเน้นการกระทำที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงต่อปัญหาสุขภาพ เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความตระหนักถึงพิษภัยอันตรายของโรคหรือภัยนั้น ๆ รวมถึงการสร้างกระแสการตื่นตัวและความสนใจของสังคมในเรื่องสุขภาพ

2. การจัดสาร

พาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข มีรูปแบบการจัดสาร จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 รูปแบบการนำเสนอสาร มีการเลือกใช้ภาษาที่มีลักษณะเด่น ดึงดูดความสนใจ น่าอ่าน จัดจำได้ง่าย และชวนประทับใจ โดยมีรูปแบบการนำเสนอสาร 6 แบบ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย

คือ แบบแนะนำ แบบกำหนดประเด็นหรือกลุ่มเป้าหมาย แบบคำขวัญ แบบตั้งคำถาม แบบออกคำสั่ง และแบบขอร้อง

2.2 จุดเข้าใจในสาร เป็นส่วนสำคัญที่จูงใจหรือโน้มน้าวและผลักดันให้ผู้รับสารมีทัศนคติดี้อยู่ตามและปฏิบัติตามที่ผู้ส่งสารต้องการ พาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุขส่วนใหญ่มีการใช้จุดเข้าใจทางอารมณ์มากที่สุด รองลงมาคือการใช้ทางด้านเหตุผล แต่มีบางพาดหัวไม่มีจุดเข้าใจเป็นเพียงการกำหนดประเด็นหรือหัวเรื่องเท่านั้น

2.2.1 การเข้าใจด้วยการใช้อารมณ์ เป็นการเชื่อมโยงความรู้สึกทางอารมณ์กับสิ่งที่ต้องการให้ผู้รับสารปฏิบัติ โดยไม่กล่าวถึงความสำคัญหรือลักษณะของสิ่งที่นำเสนอโดยตรง แต่นำสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการทางสังคมและจิตวิทยามาจูงใจและโน้มน้าวให้ผู้รับสารปฏิบัติตามที่สารเสนอแนะ โดยเน้นการใช้อารมณ์และความรู้สึกของผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารได้รับสารจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับสิ่งที่ต้องการให้ผู้รับสารปฏิบัติ จุดเข้าใจด้วยอารมณ์ในพาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข จำแนกได้ 3 กลุ่ม เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ จุดเข้าใจด้วยการให้รางวัล ความรัก และความกลัว

2.2.2 การเข้าใจด้วยเหตุผล จูงใจโดยการให้ข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผล เป็นข้อเท็จจริง ตรงไปตรงมาเกี่ยวกับเรื่องราว ลักษณะหรือประโยชน์และอันตรายของสิ่งที่สารนำเสนอ มักเป็นข้อมูลเชิงวิชาการ หรือข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้รับสารได้ใช้ความคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลเพื่อปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร จุดเข้าใจด้วยเหตุผลในพาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข จำแนกได้ 4 กลุ่ม เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ จุดเข้าใจที่ชี้ให้เห็นความปลอดภัยเมื่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ จุดเข้าใจที่ชี้ให้เห็นถึงความรุนแรงของโรคที่มีผลต่อสุขภาพ จุดเข้าใจที่เน้นถึงความสำคัญของการรับประทานอาหารและยาที่มีผลต่อสุขภาพ และจุดเข้าใจที่เน้นถึงความสำคัญของการส่งเสริมร่างกายให้มีสุขภาพดี

3. รหัสสาร

พาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข ส่วนใหญ่มีการใช้รหัสสารหรือภาษาที่เป็นข้อความขนาดสั้น กระชับ ชัดเจน ทำให้จดจำได้ง่ายและประทับใจผู้รับสาร จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1 การใช้คำ มีการใช้คำที่มีน้ำหนัก หนักแน่น มีเสียงที่คล้องจองกัน และมีความหมายกว้าง ไม่ต้องการคำอธิบายมาก จำแนกเป็น 4 ลักษณะ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ คำที่มีเสียงสัมผัสคล้องจองกัน คำซ้อน การซ้ำคำ และคำที่มีรส

3.2 การใช้โวหารภาพพจน์ มีการใช้โวหารภาพพจน์ที่สร้างภาพในใจผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารเกิดความประทับใจและจดจำได้ง่าย 4 ลักษณะ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ โวหารฤทธิ์ท่วมาม โวหารนามนัย โวหารอุปลักษณะ และ โวหารอุปมา

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้ในพาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. 2544 ครั้งนี้ จะอภิปรายผลเกี่ยวกับองค์ประกอบของสารในพาดหัวโปสเตอร์ ใน 3 ประเด็น คือ เนื้อหาสาร การจัดสาร และรหัสสาร ตามลำดับ

1. เนื้อหาสาร

จากการศึกษาพบว่าเนื้อหาสารในพาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุขส่วนใหญ่เกี่ยวกับการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศในปี 2544 เป็นปีแห่งการปฏิรูประบบการดำเนินงานด้านสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงระบบสุขภาพจากเดิมที่เน้นการบำบัดรักษาหรือการซ่อมสุขภาพ มาเป็นการส่งเสริมสุขภาพโดยสนับสนุนให้ประชาชนดูแลสุขภาพให้แข็งแรงหรือมีการสร้างสุขภาพที่ดี ที่เน้นการส่งเสริมสนับสนุนสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ โดยทุกคนต้องเป็นผู้ดูแลสุขภาพของตนเอง (สำนักงานโครงการปฏิรูประบบบริการ สาธารณสุข , 2544 : 3)

พาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข บางส่วนมีเนื้อหาที่ชัดเจนสามารถเข้าใจได้ในทันทีที่อ่าน แต่บางพาดหัวเป็นเพียงการกำหนดประเด็นหรือหัวข้อหรือกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น การที่จะเข้าใจเนื้อหาสารได้ชัดเจน จะต้องนำองค์ประกอบอื่นๆของโปสเตอร์มาพิจารณาประกอบด้วย เช่น ส่วนภาพหรือส่วนข้อความที่เป็นเนื้อหาของโปสเตอร์ สอดคล้องกับการศึกษาของ นลินี มกรเสน และคณะ(2542) ซึ่งได้ศึกษาประเมินผลสื่อโปสเตอร์ชุดครอบครัวไทยไร้เอดส์ ในแง่การรับรู้ความหมายจากสารของผู้รับสาร ที่พบว่าผู้รับสารส่วนใหญ่เข้าใจการสื่อความหมายรวบยอดของโปสเตอร์ที่สอดคล้องกันระหว่างส่วนที่เป็นข้อความกับส่วนที่เป็นรูปภาพตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร

2. การจัดสาร

พาดหัวของกระทรวงสาธารณสุขมีการจัดสารที่นำเอารูปแบบการจัดสารหลายรูปแบบมาใช้ โดยการให้ข้อความที่มีขนาดสั้น น่าอ่าน จดจำได้ง่าย และทำให้ผู้รับสารประทับใจในสาร แต่มีบางพาดหัวที่มีลักษณะแปลกแตกต่างจากพาดหัวโปสเตอร์อื่น ๆ คือแทนที่จะให้ข้อความขนาดสั้นมาเป็นพาดหัวเพื่อดึงดูดความสนใจแล้วตามด้วยส่วนเนื้อหา แต่กลับให้ข้อความขนาดสั้นที่มีลักษณะ

เหมือนพาดหัวหลาย ๆ พาดหัวเรียงซ้อนกันเป็นคำถามหลาย ๆ คำถามแทนองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ของโปสเตอร์ได้อย่างน่าสนใจ เพื่อเพิ่มน้ำหนัก และความหนักแน่นในการสื่อความหมาย ทำให้ผู้รับสารสนใจพาดหัวโปสเตอร์

สำหรับการสร้างจุดร้ําใจในสารเพื่อให้ผู้รับสารสนใจในพาดหัวโปสเตอร์นั้น ส่วนใหญ่มีการใช้จุดร้ําใจด้วยการให้รางวัล เพราะเป็นการเสนอแนะวิธีปฏิบัติตนเพื่อการมีสุขภาพดี หากผู้รับสารปฏิบัติตามที่สารเสนอแนะ จะได้รับรางวัล คือ การมีสุขภาพดีเป็นการตอบแทน ดังที่ อรรถวรรณ ปิลังฌาโมวาท (2537 : 136) กล่าวถึง การใช้จุดร้ําใจในสารด้วยการให้รางวัลว่า จะสามารถจูงใจผู้รับสารได้ดี หากมีของรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน

การศึกษานี้ พบว่าพาดหัวโปสเตอร์จำนวนหนึ่งเป็นเพียงการกำหนดประเด็นหรือหัวข้อเรื่องเท่านั้น ไม่ได้ให้สาระสำคัญหรือแก่นของโปสเตอร์ และไม่มีการสร้างจุดร้ําใจในสาร เช่น อาหารหลัก 5 หมู่ ข้อแนะนำการซื้อยา หลักการใช้ยา ผลิตภัณฑ์ทาฝ้า เป็นต้น พาดหัวกลุ่มนี้จึงไม่สอดคล้องกับคำอธิบายของ ดาราวรรณ สุขุมลชาติ (2540 : 612) ที่กล่าวว่า พาดหัวโปสเตอร์เป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในโปสเตอร์ เพราะเป็นส่วนที่นำเสนอก่อนหรือหัวใจของชิ้นงาน ที่ผู้รับสารอ่านเพียงพาดหัวก็อาจจะรู้ทุกสิ่งทีผู้ส่งสารต้องการจะบอกผ่านโปสเตอร์ได้

3. รหัสสาร

ภาษาในพาดหัวโปสเตอร์ของกระทรวงสาธารณสุข มักเป็นข้อความที่สั้น กระชับ มีการใช้คำซ้ำ คำซ้อน เพื่อเพิ่มน้ำหนักของข้อความให้เด่นชัดขึ้น มีเสียงสัมผัสคล้องจองกัน เพื่อเพิ่มความไพเราะและจดจำได้ง่าย สอดคล้องกับที่ ปราณีย์ สุรสิทธิ์ (2541 : 64 – 79) ได้สรุปว่า การใช้รหัสสารหรือภาษาในสารมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยต้อง ใช้คำสั้น กระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร และสะดุดตา สะดุดใจผู้รับสาร สามารถกระแทกใจผู้รับสารให้เข้าใจได้อย่างรวดเร็ว เช่น การซ้อนคำ การซ้ำคำ คำคล้องจอง การสัมผัสอักษรและสัมผัสสระ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการสื่อความหมายของพาดหัวโปสเตอร์ว่า ผู้รับสารเข้าใจความหมายของสารในพาดหัวโปสเตอร์ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารมากน้อยเพียงไร
2. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในโปสเตอร์ทั้งวิจนภาษาและอวิจนภาษา ว่ามีผลต่อการสื่อความหมายในโปสเตอร์อย่างไร